

Op hoofdlijnen vind ik dit een prima voorstel. Het voorgestelde nieuwe kiesstelsel zal zeker bijdragen aan een sterkere binding tussen kiezer en gekozene. Alleen op details heb ik bedenkingen.

-1- Waarom wordt een uitzondering gemaakt voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer? Dat de noodzaak voor vernieuwing hier minder wordt gevoeld, maakt het nog niet noodzakelijk om ervan af te zien. Het feit dat de politiek voor zichzelf een uitzondering maakt, bevestigt indirect het beeld dat politici op een andere planeet leven.

-2- Waarom wordt niet de gelegenheid aangegrepen om de waterschapsverkiezingen af te schaffen? De waterschappen verrichten belangrijk werk, maar er valt uit de aard der zaak niets aan te kiezen. Deze echo uit het verleden hoort niet thuis in een voorstel dat op vernieuwing is gericht.

-3- Tot slot: de evenredige vertegenwoordiging en het vraagstuk van de restzetels. Ik begrijp uit de tekst dat ervoor gekozen is dit onderwerp hier niet mee te nemen, maar dat het belangrijk genoeg gevonden wordt om eraan te blijven schaven. Daarom geef ik graag enkele overwegingen mee.

-3a- Waarom moeten de stemverhoudingen eigenlijk weerspiegeld worden in de aantallen zetels/gekozenen? Stel, er zijn vier partijen: A, B, C en D. Op deze partijen hebben respectievelijk a, b, c en d kiezers gestemd. En stel, er wordt een voorstel in stemming gebracht. Partijen A en B zijn voor, C en D zijn tegen. Volgens het principe van evenredige vertegenwoordiging behoort het voorstel aangenomen te worden indien $(a+b)$ meer is dan $(c+d)$, en verworpen in het omgekeerde geval. Hiervoor is alleen maar een notitie nodig hoeveel kiezers elk der partijen ook weer vertegenwoordigt. De verhoudingen in aantallen personen die namens elk der partijen (en uiteindelijk namens de kiezers die zij vertegenwoordigen) meediscussiëren, is net zo min relevant als hun onderlinge verhoudingen in lengte of lichaamsgewicht. Het is volkomen terecht dat restzetels niet gericht worden toegewezen aan kleine parlementariërs.

Bij hoofdelijke stemming biedt de insteek dat niet elke zetel hetzelfde stemgewicht hoeft te hebben, ruimte om het hier voorgestelde kiesstelsel extra reliëf geven. Stel, een partij heeft Z zetels toegewezen gekregen, en vertegenwoordigt N kiezers. Dan kan geredeneerd worden dat elke individuele gekozene van die partij N/Z kiezers vertegenwoordigt, maar ook is denkbaar om het individuele stemgewicht mede af te laten hangen van het aantal verkregen kandidaatsstemmen. Bijvoorbeeld: in totaal hebben de gekozenen van deze partij T kandidaatsstemmen binnengehaald, waarvan K voor mevrouw X. Dan wordt mevrouw X geacht haar stem uit te brengen namens KN/T kiezers. Maar ook is verdedigbaar om bij de berekening van het individuele stemgewicht het onderscheid tussen lijst- en kandidaatszetels te betrekken. Ik zal dit hier niet uitwerken.

-3b- Indien toch wordt vastgehouden aan weerspiegeling in de aantallen zetels/gekozenen, waarom dan niet gewoon rekenkundig afronden? Als $12,3/150$ van alle kiezers op partij A heeft gestemd, komt partij A 12 zetels toe. En als $45,6/150$ van alle kiezers op B heeft gestemd, krijgt B 46 zetels. Het kan zijn dat door de afrondingsverschillen het totale aantal zetels iets hoger of lager dan 150 uitvalt, maar is dat nou zo erg?

-3c- De wiskundige hebbelijkheid dat door afronding de berekening een ander totaal aantal zetels kan opleveren dan waarop werd ingezet, kan ook worden gebruikt om dit effect te compenseren: herhaal de berekening met verschillende probeer-waarden voor de kiesdeler, net zolang tot het gewenste totale aantal zetels wordt bereikt. In de praktijk zal er altijd een marge zijn waarbinnen de kiesdeler gekozen kan worden om op het gewenste totale aantal uit te komen. Deze betrekkelijke willekeur is geen probleem, want alle kiesdelers binnen deze marge leiden tot dezelfde zetelverdeling. Een dergelijke aanpak is wiskundig veel zuiverder dan de huidige werkwijze. Een deel van de zetels via de berekening met de kiesdeler toewijzen, en een ander deel volgens de methode van de grootste gemiddelden, is hinken op twee gedachten.

Afgaand op de stembusuitslag volgens <http://www.nlverkiezingen.com> valt de zetelverdeling van de huidige Tweede Kamer te reproduceren door te rekenen met de kiesdeler 65.901 en voor elke partij het berekende aantal zetels omlaag af te ronden. De aangepaste kiesdeler komt in dit geval overeen met een fictief zeteltotaal van 159,57, waarvan dus 9,57 vervalt doordat de restzetels aan geen enkele partij werden toegewezen.

De huidige coalitie (de afsplitsing van Van Haga buiten beschouwing gelaten) kreeg 76 zetels toegewezen. Deze optische meerderheid doet geen recht aan het principe van evenredige vertegenwoordiging, want op de regeringspartijen zijn in totaal “slechts” 5.182.237 van de 10.516.041 geldige stemmen uitgebracht, oftewel 49,28% (73,92 zetels).

Herhalen we de berekening met rekenkundig afronden in plaats van afronding omlaag, en met kiesdeler 70.549 (fictief zeteltotaal 149,06), dan komt er een verdeling uit die het principe van evenredige vertegenwoordiging dichter benadert. VVD, PVV, CDA en D66 krijgen dan elk 1 zetel minder dan in de huidige situatie, ten gunste van 4 kleine partijen. Voor de overige partijen is er geen verschil. De huidige regeringspartijen hebben dan samen 73 zetels, iets te weinig om de 73,92 te weerspiegelen die hen eigenlijk toekomt, maar dit aantal benadert het ideaal van evenredige vertegenwoordiging nog altijd nauwkeuriger dan de 76 van nu.

In het voordeel van de huidige minderheidsregering kan gezegd worden dat deze binnenskamers wel degelijk een meerderheid vertegenwoordigt: 5.182.237 van de 10.354.714 geldige stemmen op partijen die uiteindelijk in de Tweede Kamer zijn gekomen, dat is 50,05%. Deze redenering lijkt mij echter weinig bevredigend voor de kiezers die op een partij hebben gestemd die uiteindelijk is afgefallen: alleen doordat hun stem onder het tapijt is verdwenen, heeft de regering een “meerderheid” verkregen. Het zou als het om evenredige vertegenwoordiging gaat zuiverder zijn om de geldige maar uiteindelijk niet gehonoreerde stemmen gezamenlijk 1 zetel toe te kennen onder de noemer “overige partijen” (en het aan de betrokken partijen over te laten 1 gezamenlijke woordvoerder aan te wijzen).

-3d- Als argument om vast te houden aan de huidige werkwijze, met restzetelverdeling volgens de methode van de grootste gemiddelden, noemt het kabinet het belang van stabiele coalitievorming. In het licht van het bovenstaande is dit niet overtuigend. Restzetelverdeling volgens de methode van de grootste gemiddelden is nagenoeg, en voor de recentste Tweede Kamerverkiezingen zelfs exact, equivalent aan restzetels weggooien, dus nog meer stemmen onder het tapijt vegen dan al het geval was door de kleinste partijen uit te sluiten, nadat is gemikt op een fictief zeteltotaal van 160. Vergelijk dit met een winkelier die adverteert met een prijs per kilo, en aan de kassa het gewicht naar boven afrondt. Ook voor een ons betaal je dus de kiloprijs. Motivatie: dat is beter voor de financiële stabiliteit van de winkel. Op zich is dat wel waar, maar deze schending van het evenredigheidsprincipe draagt niet bij aan de klantenbinding.